

## SPIS TREŚCI

---

|                  |    |
|------------------|----|
| Od autorów ..... | 15 |
|------------------|----|

### ROZDZIAŁ I

|                                                                      |           |
|----------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ZAGADNIENIA OGÓLNE .....</b>                                      | <b>19</b> |
| I. Finanse — charakterystyka ogólna .....                            | 19        |
| 1. Pojęcie i definicja finansów .....                                | 19        |
| 2. Zjawiska finansowe i system finansowy .....                       | 21        |
| 3. Finanse publiczne a finanse prywatne .....                        | 23        |
| 4. Uwagi terminologiczne .....                                       | 25        |
| 5. Funkcje finansów publicznych .....                                | 27        |
| 6. Nauka finansów i nauka prawa finansów publicznych .....           | 29        |
| II. Charakterystyka prawa finansów publicznych .....                 | 30        |
| 1. Od prawa skarbowego do prawa finansów publicznych .....           | 30        |
| 2. Pojęcie, zakres i struktura prawa finansów publicznych .....      | 33        |
| 3. Źródła prawa finansów publicznych .....                           | 36        |
| 4. Związki prawa finansów publicznych z innymi gałęziami prawa ..... | 40        |
| 5. Finanse publiczne w Konstytucji RP .....                          | 41        |
| ► WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH .....                                         | 43        |

## ROZDZIAŁ II

|                                                                                         |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>REGULACJA PRAWNA PODSTAW FINANSÓW PUBLICZNYCH . . . . .</b>                          | <b>45</b> |
| I. Wprowadzenie . . . . .                                                               | 45        |
| II. Przedmiot regulacji prawnej i podstawowe definicje . . . . .                        | 46        |
| III. Zasady finansów publicznych . . . . .                                              | 52        |
| 1. Zasada równowagi finansów publicznych . . . . .                                      | 52        |
| 2. Zasada jawności finansów publicznych . . . . .                                       | 54        |
| 3. Zasada przejrzystości publicznej gospodarki finansowej . . . . .                     | 56        |
| 4. Zasada planowania publicznej działalności finansowej . . . . .                       | 57        |
| 5. Zasada ewidencjonowania operacji finansowych . . . . .                               | 58        |
| 6. Zasada sprawozdawczości finansowej . . . . .                                         | 58        |
| 7. Zasada kontroli finansów publicznych . . . . .                                       | 59        |
| IV. Formy organizacyjno-prawne jednostek sektora finansów publicznych . . . . .         | 60        |
| 1. Uwagi ogólne . . . . .                                                               | 60        |
| 2. Jednostka budżetowa . . . . .                                                        | 60        |
| 3. Samorządowy zakład budżetowy . . . . .                                               | 62        |
| 4. Agencja wykonawcza . . . . .                                                         | 65        |
| 5. Instytucja gospodarki budżetowej . . . . .                                           | 67        |
| 6. Inne jednostki sektora finansów publicznych . . . . .                                | 70        |
| V. Ogólne zasady gospodarki finansowej jednostek sektora finansów publicznych . . . . . | 70        |
| VI. Odpowiedzialność i kontrola . . . . .                                               | 72        |
| VII. Audyt wewnętrzny . . . . .                                                         | 75        |
| ▶ WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH . . . . .                                                        | 77        |

## ROZDZIAŁ III

|                                                    |           |
|----------------------------------------------------|-----------|
| <b>BUDŻET PAŃSTWA I PRAWO BUDŻETOWE . . . . .</b>  | <b>79</b> |
| I. Zagadnienia ogólne . . . . .                    | 79        |
| 1. Historyczny rozwój instytucji budżetu . . . . . | 79        |
| 2. Pojęcie budżetu . . . . .                       | 82        |



|      |                                                                |     |
|------|----------------------------------------------------------------|-----|
| 3.   | Rodzaje budżetów .....                                         | 84  |
| 4.   | Współczesne tendencje rozwoju budżetu — budżet zadaniowy ..... | 85  |
| 5.   | Wieloletni Plan Finansowy Państwa .....                        | 86  |
| 6.   | Zasady budżetowe .....                                         | 87  |
| 7.   | Horyzont czasowy planowania budżetowego .....                  | 91  |
| 8.   | Źródła prawa budżetowego .....                                 | 93  |
| II.  | Instytucje materialnego prawa budżetowego .....                | 94  |
| 1.   | Charakter prawny budżetu .....                                 | 94  |
| 2.   | Klasyfikacja budżetowa .....                                   | 95  |
| 3.   | Dochody budżetowe .....                                        | 98  |
| 4.   | Wydatki budżetowe .....                                        | 98  |
| a)   | Zagadnienia ogólne .....                                       | 98  |
| b)   | Dotacje i subwencje .....                                      | 99  |
| c)   | Świadczenia na rzecz osób fizycznych .....                     | 101 |
| d)   | Wydatki bieżące jednostek budżetowych .....                    | 101 |
| e)   | Wydatki majątkowe .....                                        | 101 |
| f)   | Wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa .....                  | 102 |
| g)   | Wpłaty środków własnych Unii Europejskiej .....                | 102 |
| h)   | Programy wieloletnie .....                                     | 103 |
| 5.   | Nadwyżka i niedobór budżetowy .....                            | 103 |
| 6.   | Rezerwy budżetowe .....                                        | 105 |
| III. | Procedura budżetowa .....                                      | 108 |
| 1.   | Pojęcie i zakres procedury budżetowej .....                    | 108 |
| 2.   | Ustalanie budżetu .....                                        | 111 |
| a)   | Przygotowanie projektu budżetu .....                           | 111 |
| b)   | Uchwalanie budżetu .....                                       | 113 |
| 3.   | Wykonywanie budżetu .....                                      | 120 |
| a)   | Pojęcie i zasady wykonywania budżetu .....                     | 120 |
| b)   | Wykonawcy budżetu .....                                        | 121 |
| c)   | Zasady dysponowania środkami budżetowymi .....                 | 122 |
| d)   | Zmiany w budżecie w toku jego wykonywania .....                | 126 |
| 4.   | Kontrola wykonania budżetu .....                               | 130 |
| a)   | Sporządzanie sprawozdania z wykonania budżetu .....            | 130 |
| b)   | Rozpatrywanie sprawozdania przez parlament .....               | 131 |
| ►    | WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH .....                                     | 132 |

## ROZDZIAŁ IV

### **FUNDUSZE CELOWE W PUBLICZNEJ GOSPODARCE FINANSOWEJ . . . . . 133**

- I. Pojęcie i podstawy prawne działania funduszy celowych . . . . . 133
- II. Przesłanki tworzenia funduszy celowych . . . . . 134
- III. Zmiany regulacji prawnej zasad funkcjonowania funduszy celowych . . . . . 135
- IV. Gospodarka finansowa funduszy celowych . . . . . 138
- WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH . . . . . 139

## ROZDZIAŁ V

### **PAŃSTWOWY DŁUG PUBLICZNY . . . . . 141**

- I. Istota państwowego długu publicznego . . . . . 141
- II. Ustalanie wysokości i zarządzanie państwowym długiem publicznym . . . . . 142
- III. Finansowanie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa . . . . . 143
- IV. Procedury ostrożnościowe i sanacyjne . . . . . 145
- V. Emisja skarbowych papierów wartościowych oraz zaciąganie kredytów . . . . . 147
  - 1. Pojęcie i rodzaje skarbowych papierów wartościowych . . . . . 147
    - Bony skarbowe . . . . . 147
    - Obligacje skarbowe . . . . . 148
    - Skarbowe papiery oszczędnościowe . . . . . 148
  - 2. Zasady emisji skarbowych papierów wartościowych . . . . . 148
- WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH . . . . . 150

## ROZDZIAŁ VI

### **FINANSE UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH I ZDROWOTNYCH . . . . . 151**

- I. Uwagi ogólne . . . . . 151
- II. Ubezpieczenia społeczne . . . . . 152
  - 1. Zakład Ubezpieczeń Społecznych . . . . . 152



|      |                                                               |     |
|------|---------------------------------------------------------------|-----|
| 2.   | Fundusz Ubezpieczeń Społecznych . . . . .                     | 152 |
| 3.   | Fundusz Rezerwy Demograficznej . . . . .                      | 153 |
| 4.   | Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym . . . . .         | 154 |
| 5.   | Zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne . . . . . | 156 |
| 6.   | Zasady poboru składek na ubezpieczenie społeczne . . . . .    | 158 |
| III. | Ubezpieczenia społeczne rolników . . . . .                    | 159 |
| IV.  | Ubezpieczenie zdrowotne . . . . .                             | 160 |
| ►    | WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH . . . . .                                | 161 |

## ROZDZIAŁ VII

### **GOSPODARKA FINANSOWA JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO . . . . . 163**

|      |                                                                             |     |
|------|-----------------------------------------------------------------------------|-----|
| I.   | Zagadnienia ogólne . . . . .                                                | 163 |
| II.  | Gospodarka finansowa gmin . . . . .                                         | 167 |
| 1.   | Charakterystyka ogólna . . . . .                                            | 167 |
| 2.   | Procedura budżetowa . . . . .                                               | 170 |
| a)   | Uchwalanie budżetu gminy . . . . .                                          | 170 |
| b)   | Wykonywanie budżetu gminy . . . . .                                         | 175 |
| c)   | Kontrola wykonania budżetu gminy . . . . .                                  | 177 |
| 3.   | Wieloletnia prognoza finansowa jednostki samorządu terytorialnego . . . . . | 179 |
| 3.   | Źródła dochodów gmin . . . . .                                              | 180 |
| a)   | Katalog źródeł dochodów . . . . .                                           | 180 |
| b)   | Charakterystyka dochodów własnych . . . . .                                 | 183 |
| c)   | Charakterystyka dochodów zewnętrznych . . . . .                             | 185 |
| d)   | Subwencja ogólna . . . . .                                                  | 186 |
| e)   | Dotacje celowe . . . . .                                                    | 188 |
| f)   | Dochody zwrotne w gospodarce finansowej gmin . . . . .                      | 190 |
| 4.   | Wpłaty gmin na zwiększenie subwencji . . . . .                              | 190 |
| III. | Gospodarka finansowa powiatów . . . . .                                     | 192 |
| 1.   | Zagadnienia ogólne . . . . .                                                | 192 |
| 2.   | Dochody powiatów . . . . .                                                  | 194 |
| 3.   | Wpłaty powiatów do budżetu państwa . . . . .                                | 196 |
| 4.   | Procedura budżetowa . . . . .                                               | 196 |

|     |                                                                           |     |
|-----|---------------------------------------------------------------------------|-----|
| IV. | Gospodarka finansowa województw .....                                     | 197 |
| 1.  | Zagadnienia ogólne .....                                                  | 197 |
| 2.  | Dochody województwa .....                                                 | 200 |
| 3.  | Wpłaty województw do budżetu państwa .....                                | 202 |
| 4.  | Procedura budżetowa .....                                                 | 202 |
| V.  | Kontrola i nadzór nad działalnością finansową samorządu terytorialnego .. | 203 |
| ►   | WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH .....                                                | 207 |

## ROZDZIAŁ VIII

### **DYSCYPLINA FINANSÓW PUBLICZNYCH .....** 209

|      |                                                                               |     |
|------|-------------------------------------------------------------------------------|-----|
| I.   | Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych .....          | 209 |
| 1.   | Naruszenie dyscypliny finansów publicznych .....                              | 209 |
| 2.   | Zakres podmiotowy odpowiedzialności .....                                     | 211 |
| 3.   | Zasady odpowiedzialności .....                                                | 212 |
| 4.   | Kary i ich wymiar .....                                                       | 213 |
| II.  | Organy właściwe w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych ..... | 215 |
| III. | Postępowanie w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych .....    | 216 |
| ►    | WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH .....                                                    | 218 |

## ROZDZIAŁ IX

### **PODATKI I PRAWO PODATKOWE .....** 219

|     |                                         |     |
|-----|-----------------------------------------|-----|
| I.  | Pojęcie podatku, opłaty i dopłaty ..... | 219 |
| II. | Elementy konstrukcji podatku .....      | 221 |
| 1.  | Zagadnienia ogólne .....                | 221 |
| 2.  | Podmioty podatku .....                  | 222 |
| 3.  | Przedmiot podatku .....                 | 224 |



|      |                                                                            |     |
|------|----------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.   | Podstawa opodatkowania . . . . .                                           | 224 |
| 5.   | Stawki podatkowe . . . . .                                                 | 225 |
| 6.   | Zwolnienia i ulgi podatkowe . . . . .                                      | 226 |
| 7.   | Sposób i termin zapłaty . . . . .                                          | 227 |
| III. | Struktura polskiego prawa podatkowego . . . . .                            | 228 |
| IV.  | Zobowiązania podatkowe . . . . .                                           | 228 |
| 1.   | Obowiązek i zobowiązanie podatkowe . . . . .                               | 228 |
| 2.   | Termin płatności podatku, zaległość podatkowa i nadpłata podatku . . . . . | 231 |
| 3.   | Wygasanie zobowiązań podatkowych . . . . .                                 | 232 |
| 4.   | Ulgi w spłacie podatków . . . . .                                          | 235 |
| 5.   | Zabezpieczenie wykonania zobowiązań podatkowych . . . . .                  | 236 |
| 6.   | Prawa i obowiązki następców prawnych . . . . .                             | 237 |
| 7.   | Odpowiedzialność podatkowa osób trzecich . . . . .                         | 238 |
| V.   | Postępowanie podatkowe . . . . .                                           | 240 |
| VI.  | Ewidencja oraz identyfikacja podatników . . . . .                          | 241 |
| VII. | System podatków i opłat w Polsce . . . . .                                 | 242 |
| 1.   | Podatek dochodowy od osób prawnych . . . . .                               | 242 |
| 2.   | Podatek dochodowy od osób fizycznych . . . . .                             | 243 |
| 3.   | Podatek od towarów i usług . . . . .                                       | 246 |
| 4.   | Podatek akcyzowy . . . . .                                                 | 249 |
| 5.   | Podatek rolny . . . . .                                                    | 250 |
| 6.   | Podatek leśny . . . . .                                                    | 251 |
| 7.   | Podatek od gier . . . . .                                                  | 252 |
| 8.   | Podatek od spadków i darowizn . . . . .                                    | 253 |
| 9.   | Podatek od nieruchomości . . . . .                                         | 255 |
| 10.  | Podatek od środków transportowych . . . . .                                | 256 |
| 11.  | Podatek od czynności cywilnoprawnych . . . . .                             | 256 |
| 12.  | Podatek tonażowy . . . . .                                                 | 257 |
| 13.  | Opłata targowa . . . . .                                                   | 258 |
| 14.  | Opłata miejscowa . . . . .                                                 | 258 |
| 15.  | Opłata uzdrowiskowa . . . . .                                              | 259 |
| 16.  | Opłata od posiadania psów . . . . .                                        | 259 |
| 17.  | Opłata skarbowa . . . . .                                                  | 260 |
| 18.  | Inne opłaty publiczne . . . . .                                            | 261 |
| 19.  | Dopłaty . . . . .                                                          | 261 |
| ►    | WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH . . . . .                                             | 262 |

## ROZDZIAŁ X

### **POBÓR PODATKÓW ORAZ KONTROLA SKARBOWA** . . . . . 263

|     |                                                       |     |
|-----|-------------------------------------------------------|-----|
| I.  | Organy podatkowe. . . . .                             | 263 |
| II. | Kontrola skarbową. . . . .                            | 265 |
| 1.  | Cel i zakres kontroli skarbowej . . . . .             | 265 |
| 2.  | Organizacja kontroli skarbowej . . . . .              | 267 |
| 3.  | Uprawnienia kontroli skarbowej. . . . .               | 268 |
| 4.  | Postępowanie kontrolne . . . . .                      | 269 |
| 5.  | Gromadzenie informacji oraz wywiad skarbowy . . . . . | 271 |
| ►   | WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH . . . . .                        | 272 |

## ROZDZIAŁ XI

### **CŁA I PRAWO CELNE** . . . . . 273

|     |                                                                                                    |     |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| I.  | Zagadnienia wstępne. . . . .                                                                       | 273 |
| 1.  | Pojęcie cła . . . . .                                                                              | 273 |
| 2.  | Rozwój ceł w Polsce . . . . .                                                                      | 273 |
| 3.  | Rodzaje ceł. . . . .                                                                               | 275 |
| 4.  | Pojęcie i źródła prawa celnego. . . . .                                                            | 277 |
| 5.  | Podstawowe problemy międzynarodowego prawa celnego. . . . .                                        | 279 |
| a)  | Układ Ogólny w sprawie Taryf Celnych i Handlu (GATT) i Światowa Organizacja Handlu (WTO) . . . . . | 279 |
| b)  | Prawo celne a międzynarodowa integracja gospodarcza . . . . .                                      | 282 |
| II. | Materialne prawo celne . . . . .                                                                   | 284 |
| 1.  | Podstawowe pojęcia unijnego prawa celnego. . . . .                                                 | 284 |
| 2.  | Wspólna Taryfa Celną i klasyfikacja taryfowa towarów . . . . .                                     | 285 |
| 3.  | Pochodzenie towaru . . . . .                                                                       | 288 |
| 4.  | Wartość celna towaru. . . . .                                                                      | 289 |
| 5.  | Wprowadzenie towarów na obszar celny Unii . . . . .                                                | 290 |
| 6.  | Procedury celne . . . . .                                                                          | 291 |
| a)  | Objęcie towaru procedurą celną . . . . .                                                           | 291 |
| b)  | Rodzaje procedur celnych . . . . .                                                                 | 291 |
| c)  | Charakterystyka poszczególnych procedur celnych. . . . .                                           | 293 |
| •   | Dopuszczenie do obrotu . . . . .                                                                   | 293 |



|                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------|-----|
| • Wywóz .....                                                 | 293 |
| • Tranzyt zewnętrzny .....                                    | 293 |
| • Tranzyt wewnętrzny .....                                    | 294 |
| • Skład celny .....                                           | 294 |
| • Uszlachetnianie czynne .....                                | 295 |
| • Przetwarzanie pod kontrolą celną .....                      | 295 |
| • Odprawa czasowa .....                                       | 296 |
| • Uszlachetnianie bierne .....                                | 296 |
| 5. Wolne obszary celne i składy wolnocłowe .....              | 297 |
| 6. Powrotny wywóz, zniszczenie i zrzeczenie się towarów ..... | 298 |
| 7. Dług celny .....                                           | 298 |
| 8. Przedstawicielstwo w sprawach celnych .....                | 300 |
| III. Organy celne i postępowanie w sprawach celnych .....     | 300 |
| ► WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH .....                                  | 301 |

## ROZDZIAŁ XII

|                                                                      |            |
|----------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>BANK CENTRALNY, WALUTA, DEWIZY .....</b>                          | <b>303</b> |
| I. Ogólne zagadnienia bankowości .....                               | 303        |
| 1. Geneza bankowości .....                                           | 303        |
| 2. Charakterystyka instytucji bankowej i działalności bankowej ..... | 304        |
| 3. Rodzaje banków .....                                              | 307        |
| 4. Źródła prawa bankowego .....                                      | 308        |
| II. Narodowy Bank Polski .....                                       | 311        |
| 1. Pozycja prawna NBP .....                                          | 311        |
| 2. Organy NBP i jego organizacja wewnętrzna .....                    | 314        |
| a) Prezes NBP .....                                                  | 314        |
| b) Rada Polityki Pieniężnej .....                                    | 315        |
| c) Zarząd NBP .....                                                  | 316        |
| 3. Współdziałanie NBP z władzami państwowymi i innymi podmiotami ..  | 317        |
| 4. Funkcje NBP .....                                                 | 318        |
| a) Emisja znaków pieniężnych .....                                   | 318        |
| b) Kształtowanie ilości pieniądza w obiegu (emisja pieniądza) .....  | 319        |
| c) Wykonywanie zadań z zakresu gospodarki dewizowej .....            | 324        |
| d) Inne funkcje NBP .....                                            | 324        |
| 5. Organizacja i zadania nadzoru bankowego .....                     | 325        |

|      |                                                                                                 |     |
|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| III. | Waluta i prawo walutowe . . . . .                                                               | 327 |
| 1.   | Ustrój pieniężny Państwa . . . . .                                                              | 327 |
| 2.   | Kursy walut obcych . . . . .                                                                    | 331 |
| IV.  | Prawna reglamentacja obrotu dewizowego . . . . .                                                | 332 |
| 1.   | Zagadnienia ogólne . . . . .                                                                    | 332 |
| 1.   | Podstawowe pojęcia prawa dewizowego . . . . .                                                   | 335 |
| a)   | Rezydenci i nierezydenci . . . . .                                                              | 335 |
| b)   | Wartości dewizowe . . . . .                                                                     | 336 |
| c)   | Czynności obrotu dewizowego . . . . .                                                           | 337 |
| 3.   | Ograniczenia obrotu dewizowego . . . . .                                                        | 338 |
| 4.   | Zezwolenia dewizowe . . . . .                                                                   | 340 |
| 5.   | Ograniczenia szczególne obrotu dewizowego z zagranicą . . . . .                                 | 341 |
| 6.   | Wywóz, przywóz i przekazywanie wartości dewizowych oraz krajowych środków płatniczych . . . . . | 342 |
| 7.   | Działalność kantorowa . . . . .                                                                 | 343 |
| ►    | WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH . . . . .                                                                  | 343 |

### ROZDZIAŁ XIII

## **SYSTEM FINANSOWY UNII EUROPEJSKIEJ . . . . . 345**

|       |                                                 |     |
|-------|-------------------------------------------------|-----|
| I.    | Zagadnienia ogólne . . . . .                    | 345 |
| II.   | Zasady budżetowe . . . . .                      | 346 |
| III.  | Opracowanie budżetu . . . . .                   | 348 |
| IV.   | Wykonanie budżetu . . . . .                     | 349 |
| 1.    | Uwagi ogólne . . . . .                          | 349 |
| 2.    | Podmioty działające w sferze finansów . . . . . | 350 |
| 3.    | Operacje dotyczące dochodów . . . . .           | 351 |
| 4.    | Operacje dotyczące wydatków . . . . .           | 352 |
| V.    | Kontrola wykonania budżetu . . . . .            | 353 |
| 1.    | Prezentacja sprawozdań . . . . .                | 353 |
| 2.    | Kontrola zewnętrzna i absolutorium . . . . .    | 354 |
| VI.   | Wieloletnie plany finansowe . . . . .           | 354 |
| VII.  | Dochody własne Unii Europejskiej . . . . .      | 355 |
| VIII. | Wydatki Unii . . . . .                          | 356 |
| ►     | WYBÓR AKTÓW PRAWNYCH . . . . .                  | 357 |